

Stop Wapenhandel

Anna Spenglerstraat 71 - 1054 NH Amsterdam - Phone +31 (0)20 616 4684
www.stopwapenhandel.org – info@stopwapenhandel.org
IBAN NL11 TRIO 0390 407 380

Grote Nederlandse wapendeal met Egypte

In juli liet de Nederlandse [regering het parlement weten](#)¹ toestemming te hebben gegeven voor het exporteren van militaire commando-, controle- en communicatiesystemen (C3) en militaire radar naar de marine van Egypte. Dit is een zeer grote wapendeal voor Nederland met een omvang van een omvang van € 114.038.400. Dat is ongeveer 10% van het gemiddelde over de afgelopen 10 jaar.

Egypte is een land met duizenden politieke gevangenen, een genuilkorfde pers, onvrije verkiezingen en een militaire regime, en dreigende conflicten met buurlanden. De Nederlandse regering heeft echter geen bezwaar tegen de order. Het beleid ten aanzien van wapenhandel naar Egypte is onlangs juist versoepeld, omdat Egypte niet meer actief betrokken zou zijn bij de maritieme blokkade van Jemen.

Wapens

Hoewel de Nederlandse overheid geen 'bedrijfsgevoelige' informatie wil geven is inmiddels bekend dat de militaire technologie is bedoeld voor een Duits MEKO-fregat, waarschijnlijk van het type A200. De technologie wordt geleverd door de Nederlandse tak van het Franse Thales-concern. Het betreft detectie- en volgradar, vuurleidingssystemen en gevechtsdatasystemen. Omdat er mogelijk [nog vijf van dezelfde schepen](#)² zullen volgen, kan de order uiteindelijk uitkomen op een totaalbedrag van € 660 miljoen. In verhouding tot de financiële omvang van Thales Nederland zou een order voor alle zes fregatten voor Egypte bijna anderhalve jaaromzet van het bedrijf bedragen. Het is niet de eerste exportvergunning voor marinematerieel naar Egypte. In 2015 probeerden vredesorganisaties tevergeefs om via een juridische procedure een exportvergunning voor Thales materieel ter waarde van €34 miljoen voor Egypte tegen te houden, dat bedoeld was voor Gowind-fregatten. In 2018 verkocht Thales apparatuur voor het door de [VS geleverde fregat O.H. Perry](#) [fregat](#)³, met een waarde van bijna € 10 miljoen.

Thales Nederland

Thales is een bijzonder bedrijf in Nederland. Samen met Fokker en Damen vormt het de top-drie van grote militaire bedrijven. Het is een Frans-Nederlands bedrijf dat geavanceerde militaire elektronica maakt. Simpel gezegd: het bedrijf maakt geen raketten maar technologie die doelen opspoort en raketten daarheen stuurt. Thales Nederland maakt vooral radar- en vuurleidingssystemen voor de marine. Ook maakt Thales apparatuur voor kustwachtschepen die de buitengrenzen van Europa afgrenzen voor vluchtelingen. De Nederlandse overheid is mede-

1 <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/kamerstukken/2020/07/10/kamerbrief-inzake-afgifte-vergunning-voor-export-militair-materieel-naar-egypte/kamerbrief-inzake-afgifte-vergunning-voor-export-militair-materieel-naar-egypte.pdf>

2 <https://www.navalnews.com/naval-news/2019/04/germany-approves-export-of-six-vessels-to-egypt-in-2-3-billion-e-deal/>

3 <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-22054-296.html>

eigenaar van Thales, zij het slechts voor 1 procent. Vanwege deze positie moet de overheid over Thales een [Jaarrapportage Beheer Staatsdeelnemingen](#)⁴ publiceren. In de jaarrapportage wordt vastgesteld dat het bedrijf een van de minst transparante bedrijven van Nederland is, maar wordt ook informatie gegeven over de omvang van het personeelsbestand, de omzet, de winst en het aandeel van de export in de totale verkoop. In 2019 bedragen ze respectievelijk € 459 miljoen, € 39 miljoen en 66 procent.

De hoofdvestiging van Thales bevindt zich in Hengelo, er zijn ook vestigingen in Huizen, Delft en Eindhoven. Thales Hengelo maakt onder meer de SMART-L radar voor het raketchild, onderdeel van de NAVO kernwapenstrategie. In Delft werkt Thales samen met de Technische Universiteit in Research & Development op het gebied van radartechnologie en radarsystemen. Voor de Nederlandse en Belgische krijgsmacht werkt Thales mee aan de ontwikkeling en productie van een 'Smart Vest' voor militairen, waarin allerlei (communicatie-)technologie is verwerkt, hoofdaannemer hierbij is het Israëlische wapenbedrijf Elbit. In Eindhoven maakt Thales Cryogenics koelsystemen voor militaire, wetenschappelijke en ruimtevaarttoepassingen (veel ruimtevaarttechnologie heeft overigens ook militaire bestemming). Het Thales R&D lab T-Xchange in Hengelo ontwikkelt in samenwerking met de Universiteit Twente onder meer Serious Games met militaire toepassingen.

MEKO-fregatten

Vorig jaar gaf de Duitse regering groen licht voor de levering van zes MEKO-fregatten geproduceerd door Thyssenkrupp Marine Systems (TKMS) aan Egypte als onderdeel van een deal ter waarde van ongeveer € 2,3 miljard. Voordat de deal doorgang kon vinden moesten nog wel wat diplomatieke rimpelingen worden gladgestreken. [Saoedi-Arabië heeft Egypte onder druk gezet](#)⁵ om de deal te bevriezen vanwege Duitse kritiek na de moord op journalist Khashoggi. De Saoedi's kunnen hun invloed laten gelden omdat ze deze gigantische aankoop (mede-)financierieren, waardoor Egypte bij Riyad letterlijk en figuurlijk in het krijt komt te staan. "*De verslechtering van de Saoedi-Duitse betrekkingen, met name na de moord op journalist Jamal Khashoggi door Saoedi-Arabië, zou er naar verluidt toe hebben geleid dat Riyad de financiering voor de aankoop van Egypte stopzette*", citeert [Navy Recognition](#)⁶ de Franse krant [La Tribune](#)⁷. Ook [moesten nog even](#)⁸ twee medewerkers van de Caïrose vestiging van de CDU-gelieerde Konrad Adenauer Stichting worden vrijgesproken, die na de Egyptische militaire coup in 2013 bij verstek waren veroordeeld voor 'opruiming' en 'illegale buitenlandse financiering'.

Egypte grote wapenimporteur

Tussen 2014 en 2018 was Egypte in omvang de derde wapenimporteur van de wereld (na Saoedi-Arabië en India). Vooral zijn marinecapaciteit is Egypte gigantisch aan het uitbreiden. Als alle marine-orders uit het recente verleden bij elkaar worden opgeteld blijkt Caïro een vloot op te bouwen die sterker is dan alle andere Noord-Afrikaanse vloten. Vanuit de Verenigde Staten ontvangt Egypte rond de \$1,3 miljard per jaar aan [Foreign Military Financing](#)⁹, uit te geven bij de Amerikaanse wapenindustrie. Maar het land is zijn militaire leveranciers aan het diversificeren en koopt steeds vaker wapens bij Rusland, China en Europese landen. Europa leverde onder meer een Frans helikopter-landingschip (oorspronkelijk bedoeld voor Rusland maar na het door de EU

4 <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-939419.pdf>

5 <https://www.defenceweb.co.za/sea/sea-sea/egyptian-meko-contract-moving-ahead/%20>

6 <https://www.navyrecognition.com/index.php/news/defence-news/2019/january/6726-germany-approves-meko-200-frigate-export-to-egypt.html>

7 <https://www.latribune.fr/entreprises-finance/industrie/aeronautique-defense/l-arabie-saoudite-bloque-le-contrat-des-corvettes-meko-a200-en-egypte-796222.html>

8 <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/ruestung-bundesregierung-billigt-kriegsschiff-export-an-aegypten-a-1246131.html>

9 <https://fas.org/sgp/crs/mideast/RL33003.pdf>

ingestelde embargo overgedaan aan Egypte) en vier Duitse onderzeeërs. De Egyptische marine kan met deze vloot zijn macht laten gelden ver buiten zijn eigen wateren ('power projection'). De schepen, bewapening en technologie stellen regerend generaal Al-Sisi in staat om het Suezkanaal en de oostelijke Middellandse Zee te controleren en te bewaken, maar ook om kustbombardementen en zeeblokkades uit te voeren.

Coalitie en vijandschap

Egypte is een sterke militaire partner van Saoedi-Arabië. In 2020 [oefende de Saoedische en Egyptische marine samen](#)¹⁰ de bevoorrading van marine-eenheden op zee, en een kustaanval tegen zwaar versterkte vijandelijke troepen. De politieke boodschap achter deze oefeningen is duidelijk: de twee marines zijn klaar om samen te opereren en de Egyptische en Saoedische kusten te verdedigen. Egypte heeft zijn maritieme aanwezigheid in de Rode Zee versterkt met de aanleg van de grootste nieuwe marinebasis in Afrika, om "[veiligheidsproblemen binnen de Rode Zee aan te pakken](#)"¹¹. Hier kunnen vliegdekschepen, onderzeeërs en fregatten aanleggen. De [Arab Weekly](#)¹² analyseerde dat de basis "*blijkbaar de belangen van Egypte in de Rode Zee moet beschermen en aansluit bij de door Saoedi-Arabië geleide coalitie die door Iran gesteunde Houthi-rebellen in Jemen bestrijdt.*"

Ook werkt Egypte aan het opzetten van een marinebasis in Somaliland. Ethiopië is daar niet blij mee; Egypte en Ethiopië hebben een conflict over de Nijl, nu Ethiopië een enorme stuwdam heeft aangelegd. Net als Soedan is Egypte zeer afhankelijk van het Nijlwater, een afhankelijkheid die door toenemende hitte en droogte door klimaatverandering alleen maar groeit. Pogingen tot onderhandelingen hebben nog niets opgeleverd.

Bij het conflict in buurland Libië kiest Egypte nadrukkelijk partij voor generaal Haftar en faciliteert militaire steun van de VAE aan Haftar en zijn Libyan National Army. [Egypte heeft aangegeven](#)¹³ de positie van Haftar te zullen verdedigen tegen teveel Turkse opmars in Libië. Ook in het conflict tussen Griekenland en Turkije over exclusieve economische zones voor exploitatierechten van hulpbronnen staan Egypte en Turkije tegenover elkaar. Opeenvolgende [marine-oefeningen van Turkije en Egypte](#)¹⁴ in de oostenlijke Middellandse Zee zijn spierballenvertoon om de verschillende claims en conflicten kracht bij te zetten. De situatie is zeer gespannen.

Het militaire regime van Egypte

Egypte [wordt geregeerd door militairen](#)¹⁵ sinds het in 1952 de door de Britten gesteunde koning ontthoonde. Nadat de Egyptenaren in 2011 tijdens de Arabische Lente hun langzittende dictator Mubarak hadden verjaagd kozen ze de Moslimbroederschap als regerende partij, de enige goed georganiseerde oppositie die de dictatuur van voorgaande generaals had overleefd. Het lukte president Morsi echter niet om de chaotische situatie van de Arabische Lente snel onder controle te krijgen, waarna generaal Fattah al-Sisi de macht greep. Meer dan duizend leden van de Moslimbroederschap werden vermoord, de nieuwe door Morsi ingestelde Grondwet werd buiten werking gesteld en oppositieleiden en journalisten verdwenen in de gevangenis. Het nieuwe regime heerst onder permanente noodtoestand, [tegenstanders](#)¹⁶ worden door militaire of civiele rechtbanken in massaprocessen veroordeeld, en doodstraffen worden veelvuldig uitgedeeld, ook aan minderjarigen.

Het leger speelt hierin – onder het mom van terrorismebestrijding – een grote rol. Veel gevangenen verdwijnen in kazernes.

10 <https://www.insideover.com/war/egypt-saudi-arabia-flexing-military-muscles-in-the-red-sea.html>

11 <https://egyptindependent.com/egypts-biggest-military-base-on-the-red-sea-in-details/>

12 <https://thearabweekly.com/new-naval-base-boosts-egypts-presence-red-sea>

13 <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/north-africa/libya/averting-egyptian-military-intervention-libya>

14 <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2020/08/egypt-turkey-military-drills-eastern-mediterranean-libya.html>

15 <https://fas.org/sgp/crs/mideast/RL33003.pdf>

16 www.hrw.org/world-report/2020/country-chapters/egypt

Vluchtelingen

In Egypte leven enkele miljoenen [migranten en vluchtelingen met en zonder papieren](#)¹⁷. Een groot deel van deze groep is afkomstig uit Syrië. Verder zijn er veel Palestijnen, Soedanezen, Somaliërs, Ethiopiërs, Eritreërs, Irakezen en Jemenieten. Egyptische grensbewakers treden hard op tegen vluchtelingen en migranten, er zijn talloze meldingen van van geweld door de Egyptische kustwacht en marine. Aan de landsgrenzen wordt regelmatig op vluchtelingen geschoten. Omdat er geen opvangcentra zijn worden gearresteerde migranten en vluchtelingen opgesloten in gevangenissen, politiebureaus en kazernes waar de omstandigheden slecht zijn. Veel migranten willen doorreizen naar Europa, en daarmee heeft Egypte in Europese ogen een belangrijke rol als grensbewaker. De EU, vooral geleid door Duitsland, levert training, geld en materieel voor het tegenhouden van 'terroristen en illegale migranten', die door Europa op een hoop worden gegooid.

Zeeblokkade

Dat Egypte aan het begin van de oorlog in Jemen aan de blokkade heeft deelgenomen, staat buiten kijf. Het was voor de Nederlandse regering in 2018 aanleiding tot instelling van een zeer restrictief wapenexportbeleid ten aanzien van Egypte. Sindsdien is de informatie diffuser. Tweede Kamerlid [Sjoerdsma \(D66\) vertelde in juni 2018 in het parlement](#)¹⁸ dat hij door VN-organisaties tijdens een bezoek van de Commissie Buitenlandse Handel en Ontwikkeling aan Saudi-Arabië had gehoord dat schepen van de door Saudi-Arabië geleide coalitie betrokken zijn bij het tegenhouden van humanitaire hulp. Zijn woorden werden simpelweg ontkend door minister van Buitenlandse Zaken Blok. Maar ook in 2020 waren er een aantal bronnen die melding maakten van Egyptische deelname aan de zeeblokkade, zoals het [Britse Oxfam](#)¹⁹, maar ook de Duitse omroep [Deutsche Welle](#)²⁰ meldde onlangs dat Egypte oorlogsschepen had gestuurd om te helpen met een door Saoedi-Arabië geleide zeeblokkade van Jemen. Toch heeft Nederland het wapenexportbeleid ten aanzien van Egypte alweer versoepeld.

Beperkende regels voor wapenexport

Na de staatsgreep van al-Sisi in 2013 en het daar op volgende geweld tegen de oppositie kwam de Europese Unie tot [het niet-bindend besluit](#)²¹ om wapenexportvergunningen op te schorten voor materieel dat kan worden gebruikt bij interne repressie, en andere wapenexport en militaire samenwerking te heroverwegen. Dit besluit geldt nog steeds maar wordt inmiddels op grote schaal genegeerd, het is immers niet bindend. Nederlandse heeft de grote order voor Thales beoordeeld aan de hand van de acht criteria van het gemeenschappelijk wapenbeleid van de EU, dat exporten naar mensenrechtenschenders en conflictregio's aan banden moet leggen. De regering vond geen reden om de deal tegen te houden. De criteria verbieden namelijk niet om zaken te doen met regimes die mensenrechten schenden. Of in een gewapend conflict betrokken dreigen te worden. De enige eis is – in de stricte interpretatie van de criteria die de Nederlandse regering hanteert – dat er geen directe relatie dient te zijn met te leveren wapens en technologie. In Egypte worden op grote schaal mensenrechten geschonden, maar fregatten worden niet gebruikt bij dit geweld. Egypte levert wapens aan Libië, maar de marine is daar niet bij betrokken. Egypte steunt de Saoedische oorlogscoalitie in Jemen, maar alleen politiek, niet (meer) militair. En er bestaat [volgens de Nederlandse regering](#)²² ook geen risico dat de MEKO-fregatten gaan worden ingezet in agressief buitenlands beleid of bij territoriale claims.

17 <https://stopwapenhandel.org/sites/stopwapenhandel.org/files/Expanding-the-fortress-webMay14.pdf>

18 <https://officielebekendmakingen.nl/kst-22054-299.html>

19 <https://www.pressreleasepoint.com/efforts-forge-global-ceasefire-catastrophic-failure-says-oxfam>

20 <https://www.dw.com/en/german-arms-sale-approvals-jump-slightly-in-first-quarter-of-2020/a-53080988>

21 https://www.sipri.org/databases/embargoes/eu_arms_embargoes/egypt/eu-arms-embargo-on-egypt

22 <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/kamerstukken/2020/07/10/kamerbrief-inzake-afgifte-vergunning-voor-export-militair-materieel-naar-egypte/kamerbrief-inzake-afgifte-vergunning-voor-export-militair-materieel-naar-egypte.pdf>

Tweede Kamer

Tijdens een [recent debat over het wapenexportbeleid](#)²³ in het Nederlandse parlement is vooral aandacht voor dreigende en lopende conflicten in de wateren rond Egypte, omdat al duidelijk is dat de regering het schenden van mensenrechten in Egypte niet als problematisch voor deze export beschouwd.

Kamerlid Karabulut (SP) verklaart niet te begrijpen waarom de Nederlandse regering haar beleid ten aanzien van Egypte veranderde, "*omdat ze deelnemen aan de door Saudi geleide coalitie tegen Jemen*" een oorlog die één grote schending van mensenrechten is.

Kamerlid Van Ojik (GroenLinks) vroeg de Nederlandse regering op welke gronden zij vertrouwt dat de marine van Egypte zich niet opnieuw zal aansluiten bij de blokkade van Jemen. Volgens minister Blok is de rol van de Egyptische marine in de anti-Jemenitische coalitie echter "zeer beperkt".

Karabulut vroeg ook opheldering over de opmerking van de Egyptische president Sisi dat hij niet zou schuwen militair geweld te gebruiken in Libië als Egypte's veiligheid in gevaar zou komen. De Nederlandse regering stelt dat onduidelijk is of het echt tot militair optreden zal komen en zo ja, met welke wapens. Als het echter tot interventie komt in Libië ligt een rol voor de marine voor de hand. Ook in het Grieks-Turkse conflict zou marine een rol kunnen gaan spelen. In de gemeenschappelijke EU wapenexportrichtlijnen wordt gesteld: "*De lidstaten zijn vastbesloten de export te voorkomen van militaire technologie en uitrusting die zou kunnen bijdragen aan regionale instabiliteit.*" Je kunt je afvragen wat de Nederlandse regering onder regionale instabiliteit verstaat.

Stop Wapenhandel augustus 2020
Wendela de Vries & Martin Broek

23 <https://officielebekendmakingen.nl/kst-22054-313.html>